

HENRY PURCELL/ NAHUM TATE

DIDO & AENEAS

Vertaling en bewerking Els Launspach

Personages

Dido

Aeneas

Myrtilene

Kios

Warda

1.DE COMMANDOKAMER VAN EEN ONDERZEEËR

Aeneas: Al zou ik willen
Ik kan niet slapen.
Mijn hoofd schokt maar het blijft denken
Ik wil niet dat ik de controle - over -
Mijn denken - verlies.
Iedereen slaapt
Ze hebben het tijdelijk houvast
In hun slaap te zijn verdronken.
Zag ik iets?
Er is geen leven in die oliemassa
Harteloze substantie die naar binnen gluurt
De voedselketen is verbroken
We kantelen als een dode mossel
Door de oceaan.
Ik moet breken uit jouw ritme, klok
Besef jij wel,
Dat jij misschien de enige bent
Die het nog doet?
Een kunstmatige ochtend maak ik
Daar gaat het om.
Middag, avond, nacht volgen vanzelf
Zonder lichtwisseling.

Hoeveel jaar al? Nooit geweten
Dat de mens zo vindingrijk kon zijn
In het belagen van de leegte.
Ja, natuurlijk, we moeten naar boven
We moeten het proberen
Het drinkwater is op.
In schimmen heb ik geen vertrouwen
Ze klemmen zich tegen de wanden
Luistervinken, verschrompelde gezichten.
Hallo, is daar iemand?
Nee, jij praat, jij praat.
Jij vaart jaren langs de vloedlijn
Verstoten uit het massagraf
Zoekend naar tekenen van leven.
Idioot. Eenzame roerganger
Die niet durft te slapen.
Een reiger in de modder
Is meer op zijn gemak.

2. CARTHAGO

Aeneas: (IN HET DONKER, SPREEKT MET GROTE MOEITE)

Kios..?... Kios!

Kios: (ONZICHTBAAR) Vlakbij.

Aeneas Waar...?

Kios Het is hier stikdonker

Ik zit tegen een muur, zit jij daarachter?

Je klinkt gesmoord

Ik kan geen richting bepalen

Ze hebben hier steen, zo te voelen

En ook nog rijk versierd

Nou ja, beetje primitief.

Aeneas Waar – (ROCHELT)

Kios Geen idee.

Het enige stenen gebouw

Was een monument, midden in het kamp.

Ik neem aan dat we daar nu zitten.

Aeneas Kamp?

Kios Een armzalige rij tenten langs de zee.
Alleen vrouwen,
Ik heb geen man gezien.

Aeneas Waar – zijn – de anderen?

Kios Ze moesten ons hebben, jou en mij
Zag je, voelde je dat niet?
Ik maak me al uren zorgen over
Die geluiden buiten,
Commotie, plotselinge stilte,
Dan weer geschreeuw, knetteren van vuur.
Brandend vlees...
Jij was tenminste buiten westen
Ik vrees dat het een offer is.
(AENEAS PROBEERT IETS TE ZEGGEN)
Ja, dat is waar
Ik heb een slok water gehad
Om de kwaliteit te keuren.
We moeten hier weg, zo snel mogelijk
Dat zag ik al
Voordat we werden neergeslagen.
(MUZIEK WEERKLINKT ALS EEN OPTOCHT)

DIE VOORBIJ TREKT)

Het lijken wel de Grieken.

Aeneas: (ONVERSTAANBAAR) Mensen.

Kios: Hè?

Aeneas: Mensen.

Kios: Luister, zijn dat mensen?

3. DEUR GAAT OPEN

STRALEND ZONLICHT VALT NAAR BINNEN IN EEN RECHTHOEK. DIDO STAAT IN DE OPENING MET EEN WATERKRUIK

Dido: Een van jullie is Aeneas.
 Jij. (HIJ ROCHTELT) Drink.

Aeneas: (DRINKT) Bedankt.

Dido: Het is van jullie.
 Slik niet zo hard.
 Schiet op, drink!
 Niet hard slikken!
 Je hebt een vlaggenschip als adamsappel.
 Drinken zeg ik, drinken.
 En níet_hard slikken.
 Nu kun je praten.
 Hoeveel mannen heb je bij je?
 Er zijn er twintig aan land.

Aeneas: Nog eens twintig.

Dido: Ook uit Troje?

Aeneas: Voor zover ik weet
Zijn wij de enige overlevenden.

Dido: Je liegt!
Je mannen zijn niet aanspreekbaar,
Van barbaren zijn we dat gewend,
Jullie zijn de eersten niet.
Maar van jou verwacht ik antwoord,
Verantwoording.

Aeneas: Waarvoor in godsnaam?

Dido: Is jullie apparatuur intact?
Had je verbinding met de anderen?

Aeneas: Welke anderen?

Dido: O, je dacht dat je de enige was
Die een opdracht had te vervullen?

Aeneas: U liegt.

Dido: Er waren zes onderzeeërs, zes aanvoerders
Allemaal met de opdracht Nieuw-Troje te gaan stichten.
Ignas, Fastos, Kafras, Diffys, Alexei...

En jij was al vertrokken toen de klap kwam.
Wel? Waar ben jij geweest
Met dat lugubere vaartuig van je? Schiet op.

Aeneas: Hoe... ik... Dit kan niet waar zijn.

Dido: Geef antwoord! Waar ben je geweest?

Aeneas: De hele wereld rond.
Ik weet niet waar ik geweest ben.
Er waren geen herkenningspunten.

Dido: Wat kwamen jullie doen?

Aeneas: Waar zijn we hier?

Dido: Carthago. Wat kwamen jullie doen?

Aeneas: Blikvoedsel in ruil voor drinkwater
En een dag schone lucht.

Dido: Wat waren jullie van plan?

Aeneas: Onze longen zijn aangetast
En we zaten zonder water

We hebben het maar net gehaald.
U kunt zich er geen voorstelling van maken
Overal waar ik opdook een dode woestenij.

Dido: Nergens leven?

Aeneas: Niet levensvatbaar, zoals hier.

Dido: En wat doe je ermee – wat doe je ermee?!

Aeneas: Hoezo?

Dido: Zes onderzeeërs zijn er uitgestuurd.
Zorgvuldig uitgezochte kerels,
Zes aanvoerders, overlevingstechnieken,
Astronautenvoedsel, alles erop en eraan.
Allemaal dezelfde opdracht.
Wat een fantasie,
Moet daar de nieuwe beschaving vandaan komen
Op dezelfde grondslagen soms?
Waarom hebben jullie,
Toen Troje op springen stond
Geen vrouwen meegenomen?

Aeneas: Die waren weggevoerd, of

Afgeslacht door de Grieken.

Ook de kinderen.

Dido: Dat was de afspraak met de Grieken.

Aeneas: Dat klopt.

Dido: Voor elke selecte mannengroep
Die per onderzeeër ongehinderd weg mocht
Een levering gedistingeerde vrouwen.
Niet dat zelfbewuste, gedegeneerde soort
Maar het puikje van de zalm.
In het belang van het vaderland
Of het voortbestaan ervan
De heilige missie, Nieuw-Troje.
Is dat jullie stijl?
Vakkundig de wereld in een puinhoop veranderd
En wat nu? Daar komen de barbaren.
Zes jaar verstreken na de ramp
En maar zoeken naar leven
Naar een plek waar je niet meteen doodvriest
Of aan stralingsziekten sterft.
Zes jaar, en hoe ga je met dat leven om?
Dat komt boven water en gaat tekeer als beesten
Jullie moesten zeker weer even weten

Dat je een man was.

Aeneas: Ze hadden strikte orders. Ik begrijp het niet
Ik heb ze zelf...

Dido: Wat hebben ze toch een zachtmoedig man
Aan het hoofd van deze horde gezet
Iemand die gezag afdwingt
Hij begrijpt er niets van.

Aeneas: Kios, jij en ik, we hadden...
Jij ging met ze aan land
Je was al uren weg. Jij wist het!
Kios, je had het recht niet -

Dido: Jij bent verantwoordelijk.
Jij bent de aanvoerder, de geestelijk vader
Van deze onderneming.
Bij ons staat er steniging op, of ...

Aeneas: (SARCASTISCH) De vuurdood?

Dido: Er is namelijk geen straf
Die genoegdoening verschaft.

Aeneas: Jij noemt ons barbaren
Maar ik ruik brandend mensenvlees
Ik wil weten waar we aan toe zijn
Mijn - mannen - en ik.

Dido: O, je weet niet wat voor dag het is?

Aeneas: Kios zei dat hij nergens mannen had gezien –
Kannibalisme!

Dido: Het is een offer, een jaarlijks ritueel
We hebben de mythe omgedraaid
Niet de doos van Pandora
Maar een man als symbool van het kwaad
Adam, niet Eva.
Begrijp je het nu?
Dan had je maar niet je periscoop boven water
Moeten steken, precies op de avond
Voor zo'n dag.
De dag van Troje, toen de wereld begon te branden.
Toen je reis begon, de dag van de grote klap.

Aeneas: Is dat een feestdag?

Dido: Zo'n bronstig bakbeest uit het oosten.

Dat is nog eens wat anders
Dan die plukjes drenkelingen
Die hier aankwamen, door de jaren heen.

Aeneas: Kijk aan, die wisten zich wel te gedragen.
Zij kónden ook niets.

Dido: Hoe wanhopig die mannen ook waren
Ze zouden wel gek zijn.
Hoe verwilderd ook, met ongecontroleerde lijven
Dit is nog nooit gebeurd.

Aeneas: Noem het bij zijn naam: verkrachting van vrouwen!

Dido: Van leven. Dat wat wij ervan gemaakt hebben
Carthago is de enige plek waar nog leven bestaat.

Aeneas: Luister, waarom denk je dat ik die opdracht
Heb aangenomen?
We hebben 't slechtste achter ons gelaten.

Dido: Dat blijkt.

Aeneas: Het is nu de proef op de som
Jullie moeten ook verder

We hebben 't beste bij ons.

Dido: Het beste, uit Troje?
Zonder jullie hebben we meer kans.

Aeneas: Wie bent u eigenlijk?
Het waren de eerste vrouwen sinds zes jaar
Moet ik dat zeggen, hen verontschuldigen?
Ik kan het niet.

Dido: Individuen. Faye, Liefdet en Haga
Zeg dat na.

Aeneas: Faye... Lief –

Dido: En Haga. Vooruit!

Aeneas: Wie bent u?

Dido: Woordvoerster.

Aeneas: En die drenkelingen?

Dido: Er kwamen er steeds meer
Overblijfsels van mannen

De meesten zijn hier doodgegaan.
Zij die nog leven blijven buiten ons kamp
Een randgebeuren, zeg maar.
Wil je weten hoe ze hier leven?
Ze hebben het druk met hun verdriet
Moeten elkaars beschadiging verzorgen
Wij doen het niet.
Ze zullen zichzelf moeten troosten
Elkaars hoofd vasthouden
Als de verschrikking in hun lichaam schiet
Huilend, rochelend, draaiend met hun ogen.

Aeneas: Dus jullie doen niets.

Dido: Nee.

Aeneas: Heel verstandig

Dido: En dat zeg jij.

Aeneas: Ja, ik. Ik dacht dat het anders kon
Dat ik de enige was
Alleen zo had het zin om opnieuw te beginnen.

Dido: Wat een hoogmoed

En jij dacht dat Cassandra met je mee zou gaan.

Aeneas: Wat weet jij van Cassandra!

Dido: Je wilde haar meenemen als verstekeling
Maar zij wou niet.

Aeneas: Ze geloofde er niet in.

Dido: Ze is dood.

Aeneas: Des te beter.

Dido: Gedood door een vrouw, Klytaimnestra.
Ik zie het, je kent haar naam
Haar echtgenoot kun je op je netvlies zien
Ook al een aanvoerder
Agamemnon, die Cassandra heeft verkracht –

Aeneas: Je lijkt op haar.

Dido: Op de terugweg naar zijn stad.

4. BIJ DE TENT VAN DIDO EN MYRTILENE

Warda: Kom naar buiten, Myrtilene.
Je weet dat het niet anders kon
Ze wachten op je, alle vrouwen
Niemand is boos, ook Dido niet.
Ze heeft het offer in jouw plaats voltrokken
Ze moest wel, dat begrijp je toch?
Heb je ooit goed naar een palmboom gekeken
Zoals die zich aftekent tegen de lucht?
De bladeren volgen op elkaar in frisheid
Maar hebben allemaal bruinetinte punten
Ze kletteren tegen elkaar als houten stokken
Maar horen bij één stam.
De schaduwen die ze werpen
Veranderen steeds het patroon
Dat de zon daartussen heeft getekend
Op een gezicht, een vergeten kledingstuk
Het is nooit hetzelfde.
Wil je dat ik wegga?
Dido zou hier moeten zijn, ik weet het
Een half woord van haar is genoeg
Haar zul je toch wel toestaan

Je te troosten?
Kijk hoe de zon glinstert in de zee
Net of hij levend is
Toen ik hier kwam –
De natuur is zich wezenloos geschrokken.
Toen ik hier kwam –

DIDO KOMT OP EN BLIJFT VRAGEND STAAN

Dido: Wat had ik anders kunnen doen?

Warda: Geen twijfel mogelijk.

Dido: Sta je al die tijd al buiten?
(BIJ DE TENT) Myrtilene...

Warda: Voor jou is het ook niet eenvoudig.

Dido: Als ze naar buiten komt...
Ze moet naar buiten komen
Al was het maar voor even.

Warda: Om de zon te zien schijnen
Schril over het bleke zand
De niet meer witte tenten

Dit is ons leven.

Myrtilene: (KOMT TEVOORSCHIJN) Ik zie het allemaal
Ik laat dat felle licht op me vallen
Ik ga zelfs mee naar de ceremonie
Of wat er nog van over is.
Ze verwachten me
Al heb ik mijn rol niet gespeeld
Ik ga mee naar het feest.

Warda: Heel goed.

Dido: Ik ben gekomen – niet om je te halen.

Myrtilene: Maar om te vertellen.

Dido: Wil je dat? Het is gebeurd, voorbij.

Myrtilene: Je bedoelt dat Pythas dood is.

Dido: Ja.

Warda: Wat jij niet kon, heeft Dido uitgevoerd
Het is goed zo, het geeft niet
Jullie zijn van één lichaam

De linker- en de rechterhand.

Dido: Je hoeft niet mee te gaan.

Myrtilene: Je hebt niet gearzeld, jij niet
Het offermes niet neergegooid?

Dido: Hij keek me aan, vol in het gezicht
En ik keek terug –

Myrtilene: Ga door.

Dido: Terwijl ik toestak
Hij zakte met een zucht in mijn armen.

Myrtilene: Afgelopen. Goed. Nu het feest.

Dido: Niemand verwacht...

Myrtilene: Ik maak het af
Ik zal weer koningin zijn
De koningin van het feest
Al heb ik het offer niet zelf voltrokken
Hé dat rijmt:
Ik ben er genoeg kapot van geweest.

Dido: Gooi het niet van je schouders
Neem de tijd, ik kom straks terug
Dan kunnen we praten.

Myrtilene: Ik ben niet de enige die verdriet heeft.

Dido: Begrijp je?

Myrtilene: Wat moet ik begrijpen?

Dido: Dat het echt moest, juist nu
Na vannacht.

Myrtilene: Faye, Liefdet en Haga... De Trojanen.

Warda: Heb je wat uit ze gekregen?

Dido: Straks. Na het feest zal ik alles vertellen.

Warda: We moeten snel beslissen.
Of alles wat we in onze handen hebben
Wordt verpulverd.

Myrtilene: Kom, ik hoor de fluiten al.

Dido: We zullen samen voorgaan in de dans
 Eerst jij, dan ik.
 Je weet het zeker?

Myrtilene: Pythas is niet voor niets geofferd
 Je had het moeten zien,
 De kinderen – hoe ze afscheid van hem namen.

Dido: Wij allemaal.

Myrtilene: Voor niets? Dat kan niet.
 Ze trokken aan zijn krullen
 Ze slierden in het rond
 Een kluwen kleine mensen
 En een reus die lachte.
 Vergeef me mijn zwakheid, ik ga mee.

Dido: Ik zou bij jou willen blijven.

Myrtilene: Nog meer verwarring stichten?
 Ze zijn al boos genoeg op mij.

Warda: Dacht je dat ze daar tijd voor hadden
 Met al die emoties?

De komst van deze barbaren
Laat niemand onberoerd. Kom.

Myrtilene: (HEFTIG) Het ritueel, waar is dat goed voor?

Dido: Pythas begreep waar het goed voor was.
Hij had de nieuwe Trojanen willen toespreken.

Myrtilene: Toen ik wegliep zag ik je gezicht
In een flits, zo verbeteren.

Dido: Als ik van Pythas had gehouden
Zou dit afscheid het hoogtepunt zijn geweest
Het maximale dat mogelijk is -
Voorlopig - tussen man en vrouw.
En hij begreep dat
Hij keek me vol in het gezicht
De toekomst hangt van ons af.

Myrtilene: Maar jij hield niet van Pythas.

Warda: Pas op met wat je zegt.

Dido: Jij ook niet.

Myrtilene: Oh nee?

Dido: De vijandschap is niet voorbij
Je ziet toch wat er gebeurd is
Met drie van ons: Liefdet, Haga en Faye.

Myrtilene: Zwaar geschut, niet?

Dido: Het zijn zware tijden
Dit wordt de proef op de som.

Myrtilene: Laten we gaan. De fluiten.

Warda: Je had ze in die metalen vinvis moeten laten
Dido, ik zeg dit niet voor niets.
Ik heb bij de drie vrouwen gezeten
Ik heb ze getroost, de hele nacht
Ik klaag niet, de dingen moeten doorgaan
Na de ceremonie sturen we de barbaren weg
Onverbiddelijk.

Dido: Hun aanvoerder, Aeneas, treft geen schuld.

Warda: Een mens kan zich vergissen.

Dido: We moeten niet van hen vervreemden, Warda
Als ze niet blijven, keren ze zich tegen ons
Dan zullen ze niet rusten
Voordat Carthago is verwoest.

Warda: Straks hoeven ze Carthago niet meer aan te vallen
Dan behoort het hen al toe.
Als er te veel mannen aan de randen kleumen
Als jouw samenwerking ertoe leidt
Dat hun netwerk zich als vroeger sluit
Dan is onze opbouw, onze organisatie van het leven
Gedoemd om te mislukken
Onze enige kans op een nieuw begin.
Wil je een herhaling?

Dido: Ons overwicht –

Warda: Je zult het niet geloven
Met ons rantsoen en al die rotzooi
Maar ons kamp is een oase in de woesteni.
Ze nemen het gewoon over!
Alleen als ze met weinig zijn
Kunnen we verandering bij hen bereiken
En dat is al heel wat.

Dido: Jouw mening wijkt af van het gebruik.

Warda: Een zorgvuldig ontworpen plan
Moet soms worden aangepast.

Myrtilene: Laten we gaan.

Dido: Als je absoluut mee wilt.

Myrtilene: Je denkt dat ik de sfeer verpest
Nog meer wetten met voeten treden?

Dido: Integendeel.

Myrtilene: Nou dan!

Dido: Vanavond als de as verstrooid is
Laat je de barbaren vrij
Vertel ze de boodschap van Pythas.

Warda: Hebben we niets meer in te brengen?

Dido: In meer dan één opzicht is dit
Een dag van overdenking
We leggen het aan iedereen voor.

Ik ben slechts de stem van Carthago
Jij bent het hoofd, Myrtilene de ademhaling
Alle vrouwen, we kunnen geen lichaamsdeel missen.
Myrtilene? (ALLEDRIE AF)

5. HET STENEN GEBOUW. KIOS KOMT BINNEN

Aeneas: Weg. Weg!

Kios: Ik heb nu lang genoeg gewacht.

Aeneas: Donder op, ga achter die muur
 Hoe kom je hier?
 Vanmorgen hoorde ik alleen je stem
 Er waren toch dikke muren? Ah -
 We zaten dus in dezelfde ruimte!

Kios: Wat heb jij veel tijd nodig
 Om tot bezinning te komen.

Aeneas: Als je niet verdwijnt
 Pak ik je bij je nekvel en schud je zolang
 Heen en weer dat je mannen en vrouwen
 Niet meer van elkaar kunt onderscheiden
 Dat het hagelt in je hoofd, zoals bij mij
 Dat je niet meer weet, weet – hoor je
 Waar het goed voor was
 De hele onderneming

Geen legitimatie, geen alibi.
Dat je nog op je lange benen staat
Met zo'n vierkante romp erop
Dat je je daarmee nog voortbeweegt
Zo zelfverzekerd
Al die gezichten van dezelfde komaf
Grinnikend naar elkaar toegenegen
Zo opdringerig vleeskleurig
Met onverschillige ogen en monden
Die op zuipen staan. Ga weg.

Kios: Dus jij weet ook niet
Hoe we hier uit moeten komen.

Aeneas: Jij was verantwoordelijk.

Kios: Jouw moralisme heeft geen vat op me.

Aeneas: Soms wou ik dat ik in jouw vel zat
Jouw hersens had, jouw grote mond.
Dan zou ik me overal uitredde
Zelfs in mijn eigen ogen
Ongeacht de verschrikking
Die ik had aangericht.

Kios: Geen spijt.

Aeneas: Wat?

Kios: Niets gedaan waar ik spijt van heb.

Aeneas: Laten ze ons maar afmaken.

Kios: Wil je luisteren?

Aeneas: Wist jij dat - van andere aanvoerders,
Ignas, Fastos, Alexei?

Kios: Nee.

Aeneas: Ik geloof je.

Kios: Mijn ogen zijn scherper dan die van jou
Met bril dan.
Ik zag vrouwen op het strand
Daarom wilde ik de onderhandelingen voor
Drinkwater voeren.
Expres koos ik de onrustigste mannen uit
Ik ken ze, beter dan jij
Dat drinkwater was een uitstekend excuus.

Aeneas: Schoft.

Kios: Een kwestie van overleven
Met hen hadden we het niet lang meer volgehouden.

Aeneas: Je had niet hen, maar mij moeten respecteren.

Kios: Hoor je wat je zegt?

Aeneas: Zijn die nachtelijke gesprekken
Dan voor niets geweest?

Kios: Dat noemt zich aanvoerder
Iemand die zijn mannen niet serieus neemt.

Aeneas: Okay. Ik ben aanvoerder
En daarom wil ik dat niet zij
Maar jij wordt gestraft.
Ik lever je uit.

Kios: Wat zeg je?

Aeneas: Misschien wou je wel zo snel mogelijk weg?
Water halen, de mannen laten grazen...

Kios: Aeneas.

Aeneas: En dan verder in die schuit
Nog eens zes jaar zwerven
Ben je bang voor verandering?

Kios: Hier?! Je bent gek. Ben jij aanvoerder?
Je kunt de realiteit niet onder ogen zien.

Aeneas: Ik doe niet anders
Jij gaat eraan voor een vrije aftocht.

DE DEUR GAAT OPEN

MYRTILENE VERSCHIJNT IN HET LICHT VAN DE LATE DAG

Kios: Wat nu weer? Zij?

Aeneas: Nee, deze is langer.

Myrtilene: Wat dachten jullie van wat frisse lucht
Voordat het donker is?

Kios: Wat?

Myrtilene: Een korte wandeling. Wiens bril is dit?

Kios: Goddank.

Myrtilene: Dan kun je de anderen zien
Die nog zijn opgesloten.

Kios: En dan?

Myrtilene: Dan heb ik iets te zeggen
Wel? Komt er nog wat van?

Kios: Hij is in de war, heeft tijd nodig.

Myrtilene: Ik blijf geen uren wachten.

Kios: Ik wist niet
Dat de zonsondergang zo mooi was.
Wie heeft deze afbeeldingen gemaakt?

Myrtilene: Wie er zin in had.

Kios: Collectieve kunst?

Myrtilene: Ik wacht niet langer.

Kios: Zoals die reliëfs tevoorschijn komen
Uit dat... Zandsteen?

Myrtilene: Waar blijft je vriend?

Kios: Eén ding...
Ik had de leiding bij de onderhandeling
Dat weten jullie
Ik voel me verantwoordelijk
De mannen waren - het is onvergeeflijk.
Straf mij.

Myrtilene: Oh, nee.

Kios: Het maakt mij niet uit.

Myrtilene: Daar doen we niet aan, heeft geen zin.
Sommige dingen zijn onherstelbaar
Buiten proporties.

Kios: Ja.

Myrtilene: De onderzeeër wordt nu nog bewaakt
De landingsboot ligt op dezelfde plaats

Waar jullie hem achterlieten.
Als je opschiet ben je over een uur vrij
Om weg te gaan of om te blijven. Kom.

Kios: Maar de... de schade die is aangericht
Onherstelbaar, zeg je.

Myrtilene: Inderdaad.
Of je gaat die stinkende onderzeeër in –

Kios: Die stinkt niet.

Myrtilene: Nee, die is clean. Chemisch schoongemaakt.
Goed. Je vaart verder door de olie
Wie weet voor levenslang
Of je leert hier kijken
Naar wat je hebt aangericht.

Kios: Onze straf.

Myrtilene: Ik zal jullie de regels uitleggen
Dan heb je de keus.

Aeneas: Als een kameel
Door 't oog van de naald, jongen.

Heel knap.

Kios:

Wat hebben jullie nog meer voor materialen?

(MET MYRTILENE AF. AENEAS BLIJFT ACHTER)

6. OP HET LAND, MET KIOS OP DE ACHTERGROND

Dido: (ZET EEN EMMER BLIKVOEDSEL NEER)
Houd je van soep?

Warda: Dat hangt ervan af.

Dido: Twee per vrouw, soep en worstjes
Alsjeblieft.

Warda: Smerig.

Dido: Beter dan niets.

Warda: Niets?!

Dido: Als aanvulling.
Er gaat niets boven jouw knollen en citroenen.

Myrtilene: Twee dagen geleden doodde die hand Pythas
En nu deel je alweer eten uit.

Dido: Expres met dezelfde hand.

Warda: Twee per week per vrouw. En de mannen
Krijgen die ook rantsoen?

Dido: Hebben ze zelf toch? Laat de gezonde Trojanen
Maar voor de zwakke zorgen.
Dat is het wel minste wat ze kunnen doen.

Kios: Myrtilene!

Myrtilene: Geen tijd!

Warda: Ze leven al zes jaar op blikvoedsel.

Dido: Twee knollen per week per man, goed?
Als je ze kunt missen.

Warda: Als kiespijn.

Kios: (ONVERSTAANBAAR) Een...pomp...!

Dido: Wat zegt hij?

Kios: Een pomp in plaats van een put!

Dido: Een pomp?

Myrtilene: Met een dynamo uit de onderzeeër.

Kios: ater!

Dido: Later?

Myrtilene: In plaats van een put voor het water.

Warda: Hij verveelt zich zonder Aeneas.

Dido: Zit Aeneas daar nog steeds?

Myrtilene: Beter een pomp voor ons
Dan weer een uitvinding voor de Tania.

Warda: Weet je wat Kios doet in die onderzeeër? Poetsen.

Dido: Poetsen?!

Myrtilene: Komt er nog wat van, wil je een pomp of niet?

Warda: Dat zoeken we zelf wel uit.

Myrtilene: (GRIJNZEND) Oh ja?
Moet je deze arme plantjes zien!

Dido: Hij moet maar doen wat hij niet laten kan.

MYRTILENE STEEKT HAAR DUIM IN DE LUCHT, KIOS VERTREKT

Myrtilene: Ik mis de wolken. De roze strepen in de novemberlucht.

Dido: Wij hebben de zon.

Myrtilene: En de kleuren van een koolmeesje
Op een hardblauwe decemberdag
Wit/zwart, geel/blauw. Rood.

Dido: Zij is de jongste. En uitgerekend zij
Denkt nog steeds aan haar jeugd.

Myrtilene: Het is geen nostalgie.

Dido: Maar je mist het voorspelbare....

Myrtilene: Het onvoorspelbare.

Dido: Van een rivierlandschap.

Warda: Dat niet meer bestaat.

Dido: Warda krijgt het laatste woord.

Warda: Zo hoort het.

Myrtilene: Ik hield meer van de winter dan de zomer
Niet vanwege het ijs of de sneeuw of zoiets
Ik hield van de winter vanwege de kale takken
Van de bomen. Iedereen verklaarde me voor gek.
Zo grillig, naakt. Glasheldere, prachtige patronen
Als een gezicht met rimpels dat elke seconde verandert
Maar toch gebonden is aan een persoonlijkheid.
Kale takken, ik kon er niet genoeg van krijgen.
En moet je nu zien.
Ik zou mijn leven geven voor wat groene blaadjes.
(DUWT EEN PLANTJE IN DE GROND)
Hier. Zo eenzaam als een vogel op een telefoondraad.

Warda: Dan zetten we er toch een rijtje naast?

7. HET STENEN GEBOUW. ZACHT KLAPPEREN VAN TENTDOEK

Dido: (KOMT BINNEN) Je moet weg uit deze ruimte.
Zo zit je elke dag, zegt Myrtilene. Al weken.

Aeneas: Het daglicht schreeuwt zo
De zon slaat me in het gezicht.

Dido: Je hoort bij je mannen
Ze begrijpen je niet.

Aeneas: In plaats van een haven aan te doen
Ben ik op een rots gelopen.

Dido: Is dat de schuld van Carthago?
Moeten we dit gebouw soms afbreken
Om je heen?

Aeneas: Mijn dromen houden me hier vast
Troje steeds in vuur en vlam
Als eerste vind ik een vluchtweg over de daken
Een weg op palen, verwarde groepen mensen
In twee stromen botsend op elkaar.
Ik vraag me af wat ze zoeken achter mij

De mensen die ik tegemoet kom
Hoe verder weg ze waren, hoe minder aangedaan
Bijna als vanouds is daar de drukte
Maar de luchttaxi's hangen
Met hun donkerblauwe klapperende wieken
Willoos, verlamd, aan de torens gemeerd.
Ik heb een afspraak, prent ik me in
Een afspraak, ik moet de weg aflopen
Die alleen voor mij daar open ligt
Hardnekkig blijf ik dat denken
Bij het zien van die vierkante
Onheilspellende vogels
Geen vervoer voor mensen meer
Bewegingloos afgetekend tegen de
Verduisterde, stinkende lucht.
Waarom ik?

Dido: Een droom is een ingewikkeld cijferslot
Probeer je te herinneren
Hoe het werkelijk was.

Aeneas: De kluis is leeg, blanco
Men spiegelt zich in de achterwand
Er is niets van waarde om mee te nemen
De papieren zijn verjaard

Vergeeld en vergeten.

Dido: Dan hoef je je ook niet op te sluiten.

Aeneas: Waarom heb je Myrtilene niet gestuurd?
Ik ben aan haar gewend
Jij schijnt het nog al druk te hebben.

Dido: Waarom zou ik Myrtilene sturen
Als je uitgerekend hier beschutting zoekt.

Aeneas: Beschutting.

Dido: Als een aangeschoten hond
Om je wonden te likken.

Aeneas: Om alvast dood te gaan.

Dido: Ondertussen laat je je mannen verrekken.
En ook nog om Myrtilene vragen
Je hebt er geen idee van wat zij opbrengt
Wanneer ze voor jou hierheen moet.

Aeneas: Vertel.

Dido: Ik heb nog meer te doen.

Aeneas: Ga niet weg, vertel.

Dido: De nacht voordat Pythas geofferd werd
Sliep zij hier met hem
Het ritueel brengt leven voort.

Aeneas: De koning moet dood
Niet omdat de lente aanbreekt maar
Omdat Troje die dag werd vernietigd.

Dido: Alleen als een man zich aanbiedt
Vrijwillig, anders verbranden we een pop
Twintig jaar zullen we zo herdenken
Dat al het leven verdween.

Aeneas: Behalve jullie dan.

Dido: De ceremoniële kuil ligt in het verlengde
Van deze ruimte.
Een toorts die de brandstapel na de dolkstoot
Vlam doet vatten brandt hier, de hele nacht.
Terwijl de man slaapt met de vrouw
Die hem het meest nabij is.

Omdat zij het leven in zich draagt
Voert zij de ceremonie uit
Zij is de koningin die dag
Zij belichaamt onze hardheid
En de hoop die we delen.
Het houdt ons bij elkaar.

Aeneas: Die kuil: rechthoekig met versierde wanden
Cipressen steken erboven uit
Als je in het midden staat
Zie je nog net een halve meter lucht
Het laatste stukje blauw.

Dido: Je hebt je ogen goed de kost gegeven.

Aeneas: Over een jaar ben ik wel zo ver
Dat ik die hoeveelheid daglicht kan verdragen.

Dido: Je bedoelt?

Aeneas: Ik bied me aan.

Dido: Je biedt je aan?

Aeneas: Als een castraat, de kopstem is briljant

Maar zonder eigenschappen
Hij wekt emoties op die hij niet verwerken kan.

Dido: En jij denkt dat we dat zomaar accepteren?

Aeneas: Het beste dat ik je kan bieden.

Dido: Je kunt je eigen falen niet verkroppen
Er blijft je geen ander heldendom over
Dan dit, je bent te beroerd
Om te ploeteren en te krabben
Gewoon gemakzucht.
Je wilt je verheffen als een sprakeloze vogel
Die niet wil weten dat hij modder
Aan zijn vleugels heeft.

Aeneas: Nee, erger: teer. Daarom zit ik hier.

Dido: Daedalus zou 't liefst willen vliegen
Vastgelopen bij het bouwen
Van zijn kunstig labyrint.
Op weg naar buiten heeft hij
Bij elke bocht de blik vooruit gehad
Nooit stilgestaan maar keer op keer
Eén mogelijkheid laten schieten.

Aeneas: Welke?

Dido: Dezelfde weg weer teruggaan
Als een mol, moeizaam, op de tast
Totdat hij begrijpt wat hij gebouwd heeft.

Aeneas: En jij denkt dat dát helpt?

Dido: Ga dan weg
Jij moest zonodig Nieuw-Troje stichten
Pak je mensen in, en ga!
Niemand houdt je tegen
Voor Nieuw-Troje ben je in de wieg gelegd
Niet om te branden in Carthago
Schiet op, het daglicht in
Je moet hier weg.

Aeneas: Nee, nog niet!
Ik moet het licht kunnen regelen.

Dido: Dat kan alleen maar in je onderzeeër.

Aeneas: Ik kan dit niet, zo vlug.

Dido: Je hoeft nog maar één stap.

HIJ SCHIET IN EEN STUIP BIJ DE DEUR. ZIJ BESLUIT TE HELPEN

Aeneas: Branden... van stad naar stad –
Niet meer te stuiten – steeds ergens anders.

Dido: Dromen.

Aeneas: Wervelwinden... aangewakkerd door stedenbranden
Zuigen alles in zich op.

Dido: Je fantaseert, zo was het niet.

Aeneas: ... Graansilo's, olietanks, uiteengespatte levens
Geen lucht maar gloeiende sintels.

Dido: (SLAAT HEM IN HET GEZICHT)
Je zat opgesloten onder de zeespiegel.

Aeneas: Opengereten pijpleidingen staren ons aan
Losse einden van leeggelopen aderen.

Dido: Je hebt niets gezien, niets
Alleen de binnenkant van de Tania.

Aeneas: (KRIJSEND) De meters! De meters!
 Ze slaan door! Wat...

Dido: Jarenlang. Jarenlang.

AENEAS BEGINT TE BRULLEN. ZIJ HOUDT ZIJN HOOFD VAST
LANGZAAM WORDT HET SCHOKKEN MINDER.

Dido: Het daglicht. Probeer het.
 Kios heeft een tent voor je ingericht.

AENEAS VOLGT DIDO NAAR BUTTEN.

8. DE TENT VAN DIDO EN MYRTILENE

Dido: Heb ik gepraat in mijn slaap?
 Wat heb ik gezegd? O nee.

Myrtilene: Wij zijn er om je zorgen te delen.

Dido: Zo ‘genadig’ heb ik je nog nooit gezien.
 Ik zie je ogen glanzen.

Myrtilene: Genadig?

Dido: Je bent mooi. Bijzonder. Lief.

Myrtilene: Ik ben niet lief.

Dido: Je maakt heerlijke dingen voor me klaar
 Houdt mijn hand vast als ik koorts heb
 Of worstel met mijn dromen
 Steeds die hand in de mijne als ik wakker schrik
 Deze hier is toch van jou?

Myrtilene: Dat kan ik niet ontkennen.

Dido: Nou dan?

Myrtilene: Ik hou van je, dat is alles.

Dido: Is dat alles?
En tegen Bo ben je ook helemaal niet lief
Je gaat natuurlijker met hem om dan ik
Je zou haast denken dat hij jouw zoon is.

Myrtilene: We hebben een gemeenschappelijk belang.

Dido: En dat is?

Myrtilene: Jou.

Dido: Waar heb ik over gepraat?

Myrtilene: Teveel om op te noemen.

Dido: Alsjeblieft.

Myrtilene: Waar ben je bang voor?

Dido: Dat ik in jouw achting ben gedaald.

Myrtilene: Als je de naam van een man roept in je slaap?

Dido: Deed ik dat?

Myrtilene: Je herinnert je je eigen droom niet?

Dido: Wacht.

Myrtilene: Pak aan.

GEEFT DE STENGELS DOOR OM TOUW TE VLECHTEN

Dido: Een aantal mannen...

Myrtilene: Alweer mannen?

Dido: Ze legden kanalen aan
Voor bevoeiing van de velden
Een van hen bouwde een dam
Om water op te vangen
Maar vergat er een sluis in te maken.
Het water steeg, zo hoog
Dat we allemaal verdronken.
Je hoeft niet zo breed te glimlachen.

Myrtilene: Moest je daarom zo schreeuwen?

Dido: Heb ik echt geschreeuwd?

Myrtilene: Of ik moet ook gedroomd hebben.

Dido: Je maakt misbruik van mijn hulpeloosheid.

Myrtilene: Bo en ik zien alles
Je gezicht verraadt je
Dat is een gave, hoor je?
Jij kunt mensen niet voor de gek houden
Dat is een gave die je moet koesteren.

Dido: Als hier iemand zichzelf is, ben jij het wel.

Myrtilene: Ik? Nee.

Dido: Jij bent ongegeneerd jezelf, fascinerend.
Als een kat op de vensterbank
Een levensgenieter met een onverschillige inslag
Geen schaamte, geen manipulatie
Dat is wat ik in jou bewonder.

Myrtilene: Dan ken je me niet.

Dido: Precies opzoeken wat je wilt hebben.

Myrtilene: Een parasiet?

Dido: Je bent attent, geestig, kookt fantastisch
Met niets bereik je wonderen
Ik heb geboft dat ik met jou samenwoon.

Myrtilene: Geboft? Dat heb ik zo geregeld.

Dido: Jij lange, veerkrachtige mooie kat
Met je lichte ogen, wat moet je
Met zo'n kleine opdonder als ik?

Myrtilene: Geen idee. Hoofdzaak is dat ik je heb.

Dido: Helemaal.

Myrtilene: Meen je dat?

Dido: Kun je dat niet op mijn gezicht zien?
Ik dacht dat Bo en jij -

WARDA KOMT BINNENVALLLEN

Warda: Kijk eens.

Myrtilene: Wat?

Warda: Kom dan kijken.

Dido: Wat heb je daar?

Myrtilene: Warda wil dat we opstaan.

Dido: Zou 't?

Myrtilene: Zou het de moeite zijn, wat ze daar heeft?

Dido: Bij Warda weet je het nooit.

Warda: Komen jullie nog?
Anders vliegt het weg.

Myrtilene: Vliegt het weg?
Dido, kom kijken!
Een vogeltje, een mus!

Dido: Waar komt die vandaan...?

Myrtilene: Mag ik hem vasthouden?

Warda: Dan vliegt hij weg, wil je dat?

Dido: Warda, wat een vondst!

Warda: Ja hè?

Dido: Je wilt toch niet beweren
 Dat hij uit je zaadjes is gekomen.

Warda: Zal ik hem vrijlaten?

Myrtilene: Nog niet, nog niet!

Dido: Heb je een nest gevonden?
 Hoe kan hij leven?

Warda: Hij zat onder de boom
 De enige die we hebben
 En in die boom was geen nest.

Myrtilene: Een hij of een zij?

Warda: Dat weet ik niet.

Dido: Dit is een nieuw begin.

Myrtilene: Warda, jij hebt gestudeerd
Dat moet jij toch kunnen zien.

Warda: Fysica.
In tegenstelling tot ons en de Trojanen
Is er bij mussen niet zoveel verschil.

Dido: Denk je.

Myrtilene: Je maakt je ervan af.

Warda: Kun jij het verschil zien?

Dido: Ik wou dat ik mijn broer erbij kon halen.

Warda: Want?

Dido: Die was ornitholoog.

Myrtilene: Om een doodgewone mus?

Dido: O, is hij je te gewoon?

Warda: Hij is absoluut niet gewoon.

Myrtilene: De Trojanen, die zijn niet gewoon.

Dido: Die zijn heel bijzonder.

ZE PROESTEN HET UIT.

Warda: (LAAT DE MUS VRIJ). Daar ga je.
Als je honger hebt kom je maar terug.

Myrtilene: En pas op voor de stralingsziekten.

Dido: Wist ik maar waar hij vandaan kwam.

Myrtilene: Moet het absoluut een hij...

Dido: Nee, serieus.

Warda: Ga je mee, naar de bouwgrond?

Myrtilene: Een beetje mysterie kan geen kwaad.

(TEGEN WARDA) Ik kom met de kinderen
Ach, we hadden ze de vogel moeten laten zien!

Dido: Moeten we ze niet eerst leren wat het verschil is –

Myrtilene: We slaan een figuur als modder.

Dido: Tussen ons en de Trojanen?

LACHEND GAAN ZE UIT ELKAAR

9. AENEAS OP HET STRAND. DIDO KOMT NADERBIJ

Dido: Wat teken je?

Aeneas: Zomaar iets.

Dido: Een plattegrond?

Aeneas: Kios vroeg me na te denken
Over het profiel van een stad.

Dido: Een stad. En dat dan?

Aeneas: Dat hoort er niet bij.

Dido: Ik wil het weten.

Aeneas: Zie je dat niet? Jij.

Dido: Ben ik dat?

Aeneas: Jouw profiel.
Ik probeer het onzichtbare weer te geven.

Dido: Dus die hoekigheid...

Aeneas: Het is niet alleen hoekigheid.
Ah, je plaagt.

Dido: Ja, natuurlijk.

Aeneas: Zoveel dingen die ik niet kan tekenen
Ik wil bijvoorbeeld boven op de muren
Hobo's met twee klanken
Die de ochtend en avond aangeven
Trompetten zijn te agressief
Voor de stilte.

Dido: Twee klanken tegelijk, waarom?

Aeneas: Omdat er altijd twee kanten aan de waarheid zijn.
Geldt ook voor Carthago.

Dido: En daarbij kijk je zo onschuldig
Als een kleine jongen op het strand.

Aeneas: Ik haal mijn jeugd in.
Straks kan het niet meer.

Dido: Nieuw-Troje staat als een huis in je hoofd.

Aeneas: Als ik het wil afbreken worden de stenen
Vanzelf weer op elkaar gestapeld
's Nachts als ik slaap.

Dido: Aeneas.

Aeneas: Ja?

Dido: Fantaseer jij wel eens in wolkenformaties
In plaats van in het zand?

Aeneas: Ik zie niets.

Dido: Daar, een kasteel
Langs de lijn van mijn vinger kijken
Dan zie je het.

Aeneas: Is dat een kasteel voor jou?

Dido: Ja.

Aeneas: En wat gebeurt daar, achter de muren?

Dido: Er klinkt muziek
Ik heb de indruk dat er een opwindend feest
Aan de gang is – ja, nu zie ik het duidelijker.

Aeneas: Wat dan?

Dido: Gemaskerde mannen en vrouwen
Lopen op gepoetste schoenen door de balzaal
In een wolk van parfum
Bedwelmend, vind je niet?
De vloer is spiegelglad.

Aeneas: Zijn wij daarbij?

Dido: Ja.

Aeneas: Op de binnenhoven van onze kastelen
Was altijd een grote vierkante vijver
Precies in het midden.
Er dreven lotusbloemen op
Dat hoorde bij het bouwkundig ontwerp.
Altijd een vierkante vijver met lotusbloemen
Het werd traditie
Zelfs toen de kastelen waren vervangen
Door regeringsgebouwen

En nog later door torenflats.

Dido: Hoe ziet een lotusbloem eruit?

Aeneas: Al zou ik de kleur en geur kunnen benoemen
Dan kon ik hem niet beschrijven
Je moet het zien.
Een lotusbloem zonder weerspiegeling
In het water waarop hij drijft
Is maar een halve waarheid.

Dido: Welke waarheid?

Aeneas: Het leven gaat door.

Dido: Bij ons was het de roos.

Aeneas: De roos?

Dido: Symbool voor volmaakte, pure liefde
Hij heeft een soort koelte
Een natuurlijke afweer.

Aeneas: Je vraagt je af waarom.

Dido: Je kijkt ernaar zonder iets te willen
 Je geniet ervan, en dan laat je het weer los
 Het is iets op zichzelf.

Aeneas: Iets op zichzelf.

Dido: Als je kon, zou je ze dan kweken?

Aeneas: In Nieuw-Troje? Jazeker!

Dido: Nee, hier.

Aeneas: Er is heel wat water nodig om ze te kweken.

Dido: Voor lotusbloemen?

Aeneas: En voor rozen.

Dido: We hebben al ons water nodig om te overleven.

Aeneas: Je hebt gelijk.

Dido: Bedankt voor het aanbod.

ZE GAAT WEG, AENEAS TEKENT VERDER IN HET ZAND

10. OP HET LAND

Warda: Liefdet is uitgevallen
 Het is een transportprobleem
 Haga kan niet samenwerken
 Met de Trojanen
 Jij zou dat over kunnen nemen.

Myrtilene: Ik heb de kinderen vandaag.

Warda: Daar vinden we wel een oplossing voor.

Myrtilene: De pomp van Kios is klaar
 We zouden hem gaan uitproberen.

Warda: Ze zijn drie dagen weggebleven
 Helemaal ten zuiden van de woestijn geweest
 Velden met ontwortelde bomen
 Het merendeel van de matten kan
 Klaar zijn voor de volgende storm.

Myrtilene: Morgen kom ik.

Warda: Er is haast bij

Het is dankbaar werk, als het zand blijft liggen
Hebben we meer bouwland.

Myrtilene: Vandaag niet. Morgen.

Warda: Wat is nu belangrijker –

Myrtilene: Met Kios samenwerken
Of zorgen dat notenbomen worden opgekweekt
Het laatste natuurlijk.

Warda: Nou dan.

Myrtilene: Er moet zoveel gebeuren
Er komt geen einde aan.

Warda: Ik kom nauwelijks meer in mijn tent.

Myrtilene: Als we zolang moeten werken aan Carthago
Vertrouwen op het vlechten
Van geblakerde boomwortels
En het opkweken van plantjes die
Al bij voorbaat gaan hangen
Waarom dan niet vertrouwen op Trojanen?
Niet weglopen, Warda

Zeg nou eerlijk, moeten we die niet ook
Behandelen of het notenbomen zijn?

Warda: Daar voel ik me niet toe geroepen.

ZE LOOPT WEG EN PASSEERT DIDO

Myrtilene: Laat me met rust.

Dido: Wat is er aan de hand?

Myrtilene: Ik vraag jou toch ook niets
Over die onderhandelingen die je voert
Alles wat je voor jezelf wilt houden?

Dido: Wat ga je aan Kios vertellen?

Myrtilene: Ik heb jou nooit de wet voorgeschreven.

Dido: Vertel hem over het begin.
Over de moeite die het kost om van deze uithoek
Een oase te maken, en geen lanceerbasis.

Myrtilene: Die man is niet gek
Dat weet hij allemaal al.

Dido: Warda overziet wat nodig is, en
 Wanneer je keuzes moet maken.
 Zij weet langzamerhand alles van
 Planten, gewassen, verstoring van evenwicht.
 We kunnen niet zonder haar
 We hebben elkaar nodig.

Myrtilene: Wat wil je hiermee zeggen?

Dido: Weet je nog,
 De eerste dagen dat het donker bleef
 Dat ik bij kaarslicht zat te schrijven?
 Aan mensen die toen al niet meer leefden
 Tegen beter weten in. Het hielp.
 We hebben ook plezier gehad
 Herinner je je die tijd?
 Het was Warda's idee.

Myrtilene: Voor Kios is Carthago een verboden stad
 Tot nu toe ben je hem voorbij gelopen
 Alsof hij een zoutpilaar was.

Dido: Ging ik zo op in mijn eigen besognes?
 Ga met me mee, morgen

Een hele dag lopen langs de kust
Zand en stenen, geen zeewier maar
Zwarte rudimenten die in zee steken
Gekantelde bootjes op het droge
Diep genoeg om verstoppertje te spelen
Onbruikbaar als verlaten huizen
Vergane glorie, troep.
We bakken notenbrood als iedereen nog slaapt
En maken thee onderweg
Jij en ik, zoals vroeger.

Myrtilene: Kan niet, Warda rekent –

Dido: Ik zorg dat Warda akkoord gaat
Iedereen gaat akkoord
Je hoeft alleen maar ja te zeggen.

ZE GAAN SAMEN AF

11. KIOS MARKEERT EEN PAD MET STENEN.

HIJ KIJKT STEEDS OP. EINDELIJK KOMT MYRTILENE AANLOPEN

Kios: Ik ben blij je te zien.

Myrtilene: Je zou buiten de ring blijven
 Bij Aeneas en de anderen.

Kios: Stuur je me terug?

Myrtilene: Laat de dingen niet in de war lopen.

Kios: En jullie bepalen wat dat is, in de war?
 Was het leuk, op stap met Dido?

Myrtilene: Ik ben aan het werk, Kios.

Kios: Kan ik helpen?

Myrtilene: Ja, me niet voor de voeten lopen.

Kios: Vertel me over Pythas.

Myrtilene: Hoezo, was hij een vriend van je?

Kios: Nee, een landgenoot.

Myrtilene: Er valt niets over hem te vertellen
Dat je niet al weet.

Kios: Dat betwijfel ik.
Of deel je die ervaring alleen met vriendinnen?
Dan wordt het tijd dat daar verandering in komt.

Myrtilene: Jij hebt lef!
Alsof er niks gebeurd is.

Kios: Masker.

Myrtilene: Ik heb niets met je, laat me met rust.

Kios: Laten we ons vooral niet in elkaar verdiepen.
Je bent bang.

Myrtilene: Je zult jezelf bedoelen.

Kios: Oh nee.

Myrtilene: Ik zie het toch! Je gezicht afgevlakt
 Ik zie jongensogen achter de klei
 Heen en weer schieten
 Je handen klauwen in het stof.

Kios: Hoe was het, met Pythas?

Myrtilene: Zulke verhalen zijn niet leuk.

Kios: Nee.

Myrtilene: Wat wil je weten?

Kios: Hoe was hij die laatste nacht?

Myrtilene: In vervoering.
 Ondanks de omstandigheden genietend
 In zichzelf verzonken
 Zoals hij altijd was geweest.

Kios: Voor jou.
 Zo was hij voor jou.

Myrtilene: Coöperatief maar in wezen onverschillig

Een andere onverschilligheid
Dan die van jou.

Kios: Natuurlijk.

Myrtilene: Als een beeldhouwwerk
 Waar je omheen kunt lopen
 Van alle kanten een geheel
 Aan zichzelf genoeg.

Kios: Jouw ervaring, geen beschouwing.

Myrtilene: Alsof zijn bestaan in orde was, afgerond.

Kios: Wat deden jullie?

Myrtilene: Wat moet je van me!

Kios: Overleven.

Myrtilene: Hoezo, overleven.
 Wat een onzin, je leeft toch?

Kios: Hier gaat 't erom, hoe.

Myrtilene: Wat zeg je? Ik kan je nauwelijks verstaan.

Kios: Je raakte me aan.

Myrtilene: Het gaat erom, hoe... Doe dan wat!

Kios: Ik vroeg jou een verhaal te vertellen.

Myrtilene: Is het al een verhaal geworden?

Kios: Alsjeblieft.

Myrtilene: In het schaarse licht was het
Of ik een mannenlijf geworden was
Zittend op zijn bekken.
Dat bewegend lichaam
Waarvan ik de flanken voelen kon
Mijn handen voor 't laatst
Over die gladde huid.
Een bloem met twee stampers.

Kios: Geen observatie. Jij.

Myrtilene: Ik duwde af en gleeed weer terug
Steeds op het randje van een explosie

Die tergend langzaam in me opsteeg.
Ik schreeuwde hard en vond zijn armen,
Die mijn handen wegsloegen, om mijn hoofd
Hij zei niets, keek alleen
En in die vriendelijke, afgesloten blik
Zag ik – (ZE ZWIJGT)

Kios: Wanneer het een jongen wordt
 Gaat hij dan Pythas heten?

Myrtilene: Het wordt geen jongen.

Kios: Hoe weet je dat?

Myrtilene: Ik moet weg.

Kios: Morgen wacht ik op je
 Zelfde tijd, zelfde plaats.

Myrtilene: Kun je zonder mij niet verder?

Kios: Jij past hier niet
 In deze samenleving vol met regels.

Myrtilene: Intrigant.

ZE WIL MET DE BOOMWORTELS VERDER LOPEN
KIOS NEEMT EEN DEEL VAN HAAR OVER.

12. DIDO EN WARDA HERSTELLEN TENTDOEK

Dido: Ik vraag me af of dit zin heeft.

Warda: Zo doe je dat: overdwars
Dan heeft de steek meer houvast.

Dido: Het weefsel is tot op de draad versleten.

Warda: Volgende keer wordt er
Een nieuw stuk onder gezet.

Dido: We hebben geen canvas meer.
Alle restjes zijn gebruikt.

Warda: Dan een stuk van je broek of je jas.

Dido: Toe nou!

Warda: Wat moeten we zonder huis?

Dido: De Trojanen hebben sterke stof
Ach!! (BEZEERT ZICH) Hoe doe je dat?
Net een schoolmeisje

Dat naaien moet leren van de juf.

Warda: Zeker synthetisch.

Dido: We kunnen er nieuwe tenten mee maken
In alle opzichten beter dan dit gepruts.

Warda: Dat spul ademt niet.

Dido: Heb je ooit Trojaanse kleding
Van dichtbij gezien?

Warda: Jij wel, neem ik aan.

Dido: De tuniek van Aeneas. Prima materiaal.

Warda: Onverwoestbaar.

Dido: Mijn moeder geloofde heilig dat alles
Te repareren was.
Elke vakantie kreeg ik dat setje mee:
Naald, knoop, draad en schaar.
Je komt er de hele wereld mee rond
Dat zei ze.

Warda: Ik dacht dat ik Faye hoorde roepen.

Dido: Als ik iets vertelde, over school
Of zelfs een ongeluk bij ons in de straat
Dan luisterde ze met een half oor of
De jongste kinderen haar niet riepen.
Wat voert Kios toch in zijn schild?
Hij heeft zo'n goed humeur tegenwoordig.
Zou – je luistert niet!
Het is van een mooie kleur rood.

Warda: Wat?

Dido: Dat spul van de Trojanen.

Warda: Zolang jij toestaat dat Aeneas en Kios
Hier rondlopen wil ik daar niet over denken.
Waarom maak je voor hen een uitzondering?

Dido: Ze zijn geïnteresseerd.

Warda: Ah.

Dido: Ze willen graag iets doen.
Zie het als een wederdienst.

Als zij een soort tuinbouw opzetten
Hoeven ze niet van onze knollen te leven.

Warda: Wat?!

Dido: Buiten de ring.

Warda: Ben je gek geworden?

Dido: Ik stel het alleen maar voor.

Warda: Geen sprake van.

Dido: Jij denkt aan je dochters.

Warda: Ik denk aan het heden.

Dido: Je bent bang voor herhaling.

Warda: We zouden het verleden laten rusten.

Dido: Warda, zonder jou hadden we het nooit
Klaargespeeld, dat weet je best.
Zeg het nou maar (ZE WACHT)
Het zit 'm in Aeneas.

Warda: O ja?

Dido: Geef me een stukje canvas.

Warda: Op.

Dido: Ik had dus gelijk.

Warda: Jij hebt toch altijd gelijk?

Dido: De Trojaanse stof – alleen voor reparatie.

Warda: Het begin van het eind.

Dido: Misschien wordt alles
Er wat vrolijker door.

Warda: Je dromen gaan nog eens met je op de loop.

Dido: Ik liep over een braakliggend stuk land
Tussen een beneden– en bovenstad
Er stroomde een beek...

Warda: Een bovenstad?

Dido: Er liep een man door de beek.
Tot zijn middel tegen de stroom in
Ik riep, hij lachte.
Hij zei dat het zo 't makkelijkste was.

Warda: Onze werkelijkheid is dit
Klei, gekloven handen, naald en draad, rantsoen.
Harde werkelijkheid, zo hard
Dat dromen ertussen kruipen.
Ze nestelen zich in het organisme
Als gezwollen.

13. VOOR HET STENEN GEBOUW

KIOS ONTDOET ZIJN KUNSTWERK, EEN VROUW IN EXTASE ZITTEND OP EEN
MANNENTORSO ZONDER HOOFD, VAN STRONT

Dido: Geschrokken?
 Het gaat hier rechtstreekser.

Kios: Hysterischer.

Dido: Ben je dan niet tevreden?
 Alles rondom dit gebouw heeft een sacrale
 waarde: het middelpunt van Carthago.

Kios: Een gesloten cirkel.

Dido: Dat hangt er van af.

Kios: Jullie kunnen naar de maan lopen.

Dido: Je bent een vreemde man, Kios.
 Je gelooft niet in vooruitgang, wel in kunst
 Van menselijke groei moet je niets hebben.
 Wel van technologische ontwikkeling.

Hoe kan dat?

Kios: Het komt allemaal op hetzelfde neer.

Dido: De mens is banaal, het bestaan is leeg.
Iedereen is in essentie destructief.

Kios: Er is alleen behoefte aan afleidingsmanoeuvres.

Dido: Afleidingsmanoeuvres, is dat alles?

Kios: Dat is toch prachtig? Hopeloze gevechten
Militair, moreel, psychisch, spiritueel
Maakt niet uit - op het belachelijke af
Prachtig.

Dido: Waarom ben je dan uit Troje vertrokken?
Waar is al die ontbering goed voor
Die wanhoop? Waarom is het dan toch
De moeite waard?

Kios: Om alles wat in de Tania staat.

Dido: Beelden? Schilderijen?
Wetenschap? Literatuur?

Kios: Op microfilm. Muziek.

Dido: Godallemachtig.

Kios: Kunst is het enige dat niet kapot gaat.
Dat er altijd is.

Dido: (KIJKT NAAR HET BEELD)
Je strekt je handen uit naar iets
Dat niet van jou is
En vervormt het.

Kios: En daarom bekogelen jullie het maar
Met stront en stenen?
Zonder er goed naar te kijken.

Dido: Het is hun zandsteen.

Kios: Carthago is een verschrikking.

Dido: Jij denkt, dat je de gevoelens van...
Myrtilene?... zomaar uit kunt beelden?

Kios: Waarom niet? Zij klaagt niet.

Dido: Nee, zij zwijgt als het graf.

Kios: Die verdomde zelfgenoegzaamheid!
Alleen Myrtilene vertelt iets
Wat is er vroeger met jullie gebeurd?

Dido: Ga naar binnen - kijk naar de reliëfs.

Kios: De reliëfs.

Dido: Die vertellen alles wat interessant is te weten
Maar dan moet je er goed naar kijken.
Hoe we elkaar moed inspraken in de duisternis
Lang na de grote klap
Hoe we met inwendige brandwonden liepen
Kruipend, onzichtbaar, vlak onder de huid
Steeds opnieuw gesprongen lippen.
We moesten het uitzitten
Alleen natte lappen brachten rust
Om te kunnen slapen.
Natte lappen, telkens maar weer
Gedrenkt in verontreinigd water.

Kios: Jij kwam dit vredeskamp binnen
Met Bo aan de hand.

Rancuneus, bitter en gekwetst

Wie is zijn vader?

Dido: Onbelangrijk.

Kios: Oh ja?

Dido: Je maakt het ons niet makkelijker, Kios.
Een onderwerp dat voor ons zo belangrijk is
Vormgegeven door iemand
Die er niets van begrijpt.

Kios: Zou 't?

Dido: Er niet in gelooft, geen respect heeft.

Kios: Maar kijk dan!

Dido: Zonder hoofd (PAUZE)
Als ik er nu eens voor zorgde
Dat je een nieuw blok krijgt.
Om een beeld van Aeneas te maken
Zoals wij hem zien. Zou je dat dan doen?

Kios: Op dat zandsteen ben ik uitgekeken
En ik wil de vrije hand.

Dido: Jullie hebben toch zelf materialen aan boord?
Brons?

Kios: Die voorraad is beperkt.
En niet hiervoor bedoeld.

Dido: Niet?
Ah... Nieuw-Troje.
Jij bent degene die zweert bij duurzaamheid
Voor mij is zandsteen goed genoeg. (AF)

14. DE TENT VAN DIDO EN MYRTILENE

Dido: Weet je wat ik heb bedacht?

Myrtilene: Een eigen tent.

Dido: Voor jou of voor mij?

Myrtilene: Dat is hetzelfde.

Dido: Vogels beginnen altijd
Net eerder te zingen dan ik dacht.
Het afscheid van de dag.

Myrtilene: Het gaat hard opeens.

Dido: Als 't zover is, mag ik je dan helpen?

Myrtilene: Nog niet over nagedacht.

Dido: Moet je daarover denken?
Het gebeurt vaak dat men me vóór is.
Dan voel ik me een provinciaaltje
Ik sta met een afgeknepen keel

Net of ik geen gedachten heb.
Waarom dat gebrek aan lef?
Met een schatkamer van binnen.
Alleen jij had de sleutel.
Past hij niet meer?

Myrtilene: Ik heb hem uitgeleend.

Dido: Uitgeleend?

Myrtilene: Ja, aan Aeneas. Was dat niet goed?

Dido: Ik was al bang dat je hem kwijt was.

Myrtilene: Het zou niets voor jou zijn
Een tent met nog een baby erbij
Je slaapt nu al slecht.

Dido: Ik heb niets uitgeleend.
Toch loopt Kios bij jou in en uit.
Gaat alles veranderen?
Misschien breekt de tijd aan
Dat we samen dingen ontwerpen.

Myrtilene: Samen?

Dido: Onze kinderen.
De Trojanen en wij. Waarom niet?
Een cirkel in een vierkant
En daaromheen bouwland, akkers
Zoals de wijngaarden om een kasteel
Misschien een hobospeler op de torens.

Myrtilene: Jij bent veranderd.
Geef mij maar een hutje op de hei
Met natuur die er al is
Die ik niet hoef te maken.

15. AVOND. VOOR DE TENT VAN AENEAS

Aeneas: (ALLEEN) Je vergist je, Kassandra
Ik heb nooit een held willen zijn
Jij was mijn kameraad.

Kios: (OP) Je maakt het weer mooier dan het was.

Aeneas: Is dat jouw zaak?

Kios: We moeten weg
Jij sluit je ogen voor de feiten
Dat doe je altijd als je over Kassandra praat.

Aeneas: Welke feiten?

Kios: Heb je geen ogen in je kop
Die harpijen.

Aeneas: Wat?

Kios: Ben je blind man!
Een oude, een jonge, en één ertussenin.

Aeneas: Zo!

Kios: Misschien valt er volgens jou met hen te praten
Maar ik lever me niet uit.

Aeneas: Teleurgesteld?

Kios: Moet jij ons nou verdedigen?
Ze hebben je betoverd.

Aeneas: Sprookjes uit het boek van Kios.

Kios: Je hebt me verraden.

Aeneas: Nee.

WARDA NADERT

Kios: Ons verraden.

Aeneas: Nee!

Warda: Wat is er?

Kios: Hoe kom jij hier?

Warda: Deze route neem ik soms
Naar de tenten aan de oostkant
Ik wil niet steeds
Hetzelfde blokje lopen.

Aeneas: Op dit uur? Wat doe je daar zo vaak?

Warda: Denk eens na.

Aeneas: Geen idee.

Warda: Aan de oostkant wonen -

Aeneas: Liefdet, Faye en Haga.

Warda: Ze geloven nergens meer in.
Wat moeten wij zonder dromen?
Het bestaan is hard.
(KIOS GAAT AF)
Wat is de maan helder
Ik kijk hier altijd naar de zee
Dat ongedurige dier
De huid door de wind gerimpeld.
Ik stel me haar voor

Als een enorme olifant
Meestal goedmoedig
Maar er gaat dreiging van uit.

Aeneas: Vooral als je haar treitert.

Warda: Kun je je voorstellen?
Komt ze plotseling in beweging
Alles op z'n kop.

Aeneas: Inderdaad beangstigend.

Warda: Myrtilene heeft je hulp nodig.
Er is iets met Bo
Hij vraagt steeds naar jou
Tussen de driftbuien door.
Nu is hij in slaap gevallen maar
Myrtilene laat hem liever niet alleen.

Aeneas: Ik dacht dat jij niet wilde
Dat ik met de kinderen bemoei.

Warda: De kinderen waren ook dol op Pythas
Alleen, toen hij zichzelf aanbood...
Dat was niet goed.

En jij gaat weg.

Aeneas: O ja?

Warda: Niet?

Aeneas: Wat vind jij?

Warda: Ik heb geen mening.

Aeneas: Oh jawel.

Warda: Mannen bouwen in steen
Meestal niet in twijgen.
Ik wil niemand meer opvoeden
Nooit meer.
Zelfs de kinderen van Carthago niet
En jullie al helemaal niet
Carthago is het einde van de reis.

Aeneas: Een lange reis, zo te horen.

Warda: Waarom ga je niet weg?

Aeneas: Wil je dat?

Toch hebben jullie mannen nodig
Al was 't voor jullie voortbestaan.

Warda: Nee, zelfs dat niet
Zelfs niet voor bevruchting.

Aeneas: (GRINNIKEND) Ah

Warda: Het vrouwelijke vermenigvuldigt zichzelf
We kunnen het proces op gang brengen.
Het is uiterst simpel
Creëren van de juiste omstandigheden
Stond al op schrift voor de klap
Altijd weggestopt natuurlijk
Al was het wetenschappelijk bewezen.

Aeneas: Leugens.

Warda: Nee hoor.

Aeneas: Waarom dan die poppenkast?!
Waarom een slachtoffer elk jaar
Een man, zelfs vrijwillig
Laat jij dat gebeuren?

Warda: Het is een spel.

Aeneas: Met dodelijke afloop.

Warda: Het randje is smal waarop we lopen.

Aeneas: Wat vinden de anderen ervan?

Warda: Zonder mannen verder te leven?
De tijd er niet rijp voor
De stap is te groot.
Zelfs bij Dido hoef je daar
Nog niet mee aan te komen.
Dus ik houd het voor me.

Aeneas: Waarom kom je hier dan mee
Op dit moment?

Warda: Omdat de zaak ontregeld raakt.

Aeneas: En dat is onze schuld?

Warda: Mannen kunnen veranderen
Mits er niet teveel van zijn
Anders maken ze structuren, netwerken
Waar niet door heen te komen valt

Dat noemen ze beschaving.

Aeneas: Zover zijn we nog niet.

Warda: Dido zet de wetten naar haar hand
Dat zou ze vroeger nooit hebben gedaan
Je ziet het, ik speel open kaart.

Aeneas: Godzijdank denkt niet iedereen in Carthago
Er zo over als jij. Stel je voor!

Warda: Iedereen in Carthago weet
Dat we voor het leven moeten buigen
Dat alles in cycli verloopt.
Maar mannen kunnen niet buigen
Alleen vervormen
Zo gaat alles kapot.

Aeneas: Zulke dingen zei Cassandra ook.

Warda: Het maandelijks ritme bijvoorbeeld
Dat is bij alle vrouwen hetzelfde
Simpelweg omdat we hier zijn blootgesteld
Aan dezelfde hoeveelheid licht.

Aeneas: Overbodig.
Jij zegt: de mannelijke variant is overbodig
Ben je niet bang iets te laten verdwijnen
Dat de moeite waard is?
Kassandra zei dat mannen monumenten bouwen
Groter en duurzamer dan zijzelf.
Een flink deel van de beschaving
Zou je kunnen zeggen.

Warda: Beschaving?
Je bedoelt het vermogen
Om alles kapot te schieten.

Aeneas: Ik weet zeker, dat je op mij gesteld bent.

Warda: Wat heeft dat er mee te maken?

Aeneas: Alles.

Warda: Was dat maar waar. (AF)

16. VOOR HET JONGENSHUIS

Myrtilene: Ik wist het wel!

Aeneas: Wat wist je?

Myrtilene: Dat het je zou lukken.

Aeneas: Ik hoop dat je een rustige nacht hebt.

Myrtilene: Ongelooflijk hoe Bo
 Enkel al op jouw stem reageert.

Aeneas: Ik heb vaak gedacht
 Dat je geen vertrouwen in me had.

Myrtilene: Zou jij geen vader willen zijn?

Aeneas: Hier?

Myrtilene: Stel dat je iets mocht wensen.

Aeneas: Een dochter dan maar.

Myrtilene: Serieus, wat zou dat dan zijn?

Aeneas: Dat zeg ik niet.

Myrtilene: Daar heb je groot gelijk in.
Heeft met Dido te maken zeker?

Aeneas: Zou je dat vreemd vinden?

Myrtilene: Ik?

Aeneas: (WIJST OP HAAR BUIK)
Zal ik het van je overnemen?

Myrtilene: De jongens zijn niet echt vermoeiend.

Aeneas: Je bedoelt dat het tegen de regels is.

Myrtilene: Dank voor je hulp.

Aeneas: En Kios dan?

Myrtilene: Kios?

Aeneas: Hij mag bij de bevalling zijn

Is dat niet tegen de regels?

Je hebt een vrouw nodig.

Myrtilene: Er komen er twee.

Aeneas: Maar niet Dido?

Myrtilene: Zij is het er niet mee eens.

Ik ga naar binnen

Het is al laat.

Aeneas: Ik kom morgen terug, voor Bo

Myrtilene: Uitstekend.

17. BIJ DE TENT VAN AENEAS

- Dido: Eerst Bo.
Vreselijk om hem zo te zien
Een kind dat niet kan slapen
In paniek om zich heen slaat
Zijn mond niet open doet
Alleen vraagt naar jou
Je kunt het me vertellen
Maar je wilt niet.
- Aeneas: Nee, niet zo.
- Dido: Hoe?
- Aeneas: Je lijkt wel van steen.
- Dido: Ik heb alles gedaan
Om dit te voorkomen.
- Aeneas: Meisjes van zijn leeftijd
Worden aangemoedigd
Met verantwoordelijkheid belast
Men neemt hen bij de hand.

Dido: De jongens ook.

Aeneas: Je neemt Bo niet serieus, denkt hij.

Dido: En jij identificeert je met hem.

Aeneas: Hij denkt dat zijn bestaan
Er niet werkelijk toe doet.

Dido: Dat zeg je uit de grond van je hart.

Aeneas: Ik draag geschiedenis met me mee
Je zoon niet.

Dido: Alles is hetzelfde
Voor alle kinderen
Ze moeten met hun agressie leren omgaan
Meisjes zijn daar sneller in.
En ja, het klopt
Jongens verkrijgen hun verantwoordelijkheid
In beperkte mate.

Aeneas: Dat voelt Bo
Je vertrouwt hem niet.

Dido: Zeg nu maar meteen dat je weggaat.

Aeneas: Op zulke momenten moet ik
Altijd aan mijn vader denken
De tanden van Anchises zijn
Het enige wat ik nog van hem heb
Dwaas om zoiets te bewaren.

Dido: Een jongenskoor
Dat zichzelf in marmer
En strenge muren weerspiegeld ziet
Stemmen galmen in eindeloze herhaling
Tot aan het dak.

Aeneas: Dido...

Dido: Je zou respect moeten hebben
Voor alles dat lééft
In die zin zou je vader kunnen zijn
Hebben we je juist nodig
Of is dat te simpel voor jou?
Voor Bo waarschijnlijk ook
Ik zie het aan je gezicht.
Door mijn familie liep een scheidslijn

Een onzichtbare draad
Die niet met handen was te breken
Ik wou een verbindingsschakel zijn
Probeerde een nieuwe vorm te vinden
Waar waren mijn broers?
Die had ik toch?
In zichzelf verzonken
Of strak van de spanning
In een dansende draf naar de top
Ze probeerden het niet eens

Aeneas: En nu wil je ons weg hebben
Zodat je alles opnieuw
Naar jouw wereldbeeld
Kunt boetseren.

Dido: Die razernij van Bo
Heeft met jou te maken
Met jullie aanwezigheid.

Aeneas: Goed, dan kom ik uit bij mijn plan.

Dido: Zeg nu niet weer dat je jezelf
Als offer aan wilt bieden.

Aeneas: Iemand moet de koning zijn
In jullie ritueel
Dus waarom ik niet?

Dido: We kunnen net zo goed een pop verbranden
Dat is al eerder gebeurd.

Aeneas: Je gelooft er toch in
De gebruiken zijn toch goed?
Je hoeft je er alleen maar
Aan te houden.

Dido: Logica.

Aeneas: Dit is het beste wat ik je kan geven.

Dido: Niet het beste
Als je werkelijk om me gaf -

Aeneas: Dat doe ik!

Dido: Laat dat dan zien.

Aeneas: Luister, Dido
Ik ga dood, verdwijn gewoon.

En jij gaat door net als altijd
Carthago moet leven
Het is breekbaar, ik zie het toch?
Vanwege mij doe jij afbreuk
Aan jullie idealen.

Dido: Ik stel ze bij, dat is wat anders.

Aeneas: Mijn aanwezigheid is voor jou gevaarlijk
Ik kan maar één ding doen.

Dido: Weggaan: Nieuw-Troje.

Aeneas: Ik kan niet opnieuw beginnen
Ik geloof er niet meer in
Kassandra zou gelijk krijgen
Als ik het zelf niet deed zou
Kios wel een held van me maken.

Dido: Waarom kunnen jullie niet tevreden zijn
Met dat luttele bestaan dat je hebt!

Aeneas: (ZIET WARDA) Hé... Warda!
Ik heb een besluit genomen - Dido en ik.
Het ritueel, ik bied me aan.

Warda: Ik zal het doorgeven (AF).

Aeneas: Wil je mij niet hebben
Helemaal voor jezelf?

Dido: En dan?
Dan is Kios er nog
Hij zal een beeld van je maken
Stom dat ik hem heb uitgedaagd.

Aeneas: Hij kan prachtige dingen maken
Als hij wil.

Dido: Hij wil carte blanche.

Aeneas: Ah.

18. DE TENTDOEK-WERKPLAATS VAN KIOS.

MYRTILENE (MET KIND IN EEN DRAAGDOEK) KIJKT NAAR EEN BRONZEN
BEELD IN TWEE HELFTEN. KIOS BESCHILDERT HET GEZICHT.

Myrtilene: Ik wist niet dat het al afgegoten was.

Kios: Ik kon niet langer wachten
 Jij was bezig
 Je had nergens oog of oor voor.

Myrtilene: Je had nog wel eens terug kunnen komen.

Kios: Al die vrouwen om je heen
 In verrukking voor je dochter.

Myrtilene: (ARM OM BABY) Hoe vind je haar?

Kios: Fascinerend.

Myrtilene: (PAUZE) Het is dus toch op tijd afgekomen.

Kios: Hmm?

Myrtilene: Voor het ritueel.

Kios: Vind je het mooi?

Myrtilene: Aeneas' gezicht...

Kios: Ja?

Myrtilene: Een grote verbetering.

Kios: Ten opzichte waarvan?

Myrtilene: Dat beeld zonder hoofd.

Kios: Vind je?

Myrtilene: Wanneer worden de twee helften
Aan elkaar geklonken?

Kios: Morgen.

Myrtilene: Morgen? Dan is alles al voorbij.

Kios: Het enige waarvoor ik Aeneas nog nodig heb
Zijn de ogen.

Myrtilene: De was wordt opnieuw gebruikt?

Kios: Natuurlijk, die is alweer
In de Tania opgeslagen.

Myrtilene: Je bent zuinig.

Kios: De gieterij is opgeruimd
De buik van de Tania glanst
Alles is klaar.

Myrtilene: Heb je toch besloten –

Kios: Voedsel, voorraden, alles
Techniek in orde. Klaar.

Myrtilene: Klaar?

Kios: Je denkt toch niet
Dat ik de executie van mijn vriend bijwoon
En vrolijk in Carthago blijf?
Als een wassen neus, zelfs voor jou
Een aanhangsel.

Myrtilene: Het is geen executie.

Kios: Aeneas is gehersenspoeld
Ik kan hem niet meer bereiken.
Ga je met me mee?

Myrtilene: Ik heb een kind, Kios
Zij hoort in Carthago.

Kios: Niet in de stad die wij gaan stichten?
Ik heb verkenners uitgestuurd
Jij was toch zo opgetogen
Over die mus?

Myrtilene: (NA EEN STILTE) Ik was naïef.

Kios: Ze zijn ver weg geweest
Een heel avontuur - groen land
Achter van droogte gespleten heuvels
En dode valleien waar
Niemand meer iets verwacht.
Groen land, denk je eens in.

Myrtilene: Niets vreemds gemerkt?
Geen besmetting?

Kios: Mijn mannen leven nog.

Myrtilene: Zegt me niets.

Kios: Iedereen kan zijn gang gaan
Ook jij en je dochter. Ruimte!
Wie weet wat er nog meer is
Vennetjes, meren.

Myrtilene: Fabels. Je mannen willen weg
Ze spelden je maar wat op de mouw.

Kios: Alles is klaar, vannacht reis ik af.

Myrtilene: Omdat je aanvoerder sterft
Durf je niet te blijven
Je kunt er niet tegen
Tweederangs burger te zijn.

Kios: Er is daar marmer, en nog meer!
Ik weet toch wat je wilt
Of is dat plotseling veranderd?
(WIJST OP DRAAGDOEK) Sinds haar?
Carthago is een korset

Waar jij jezelf mee inrijgt.
Je hebt nu de kans
Bang het veilige nest te verlaten?
Er is geen tijd om na te denken
Ja of nee.

Myrtilene: Nee!

Kios: Laat me nu alleen
Ik verwacht Aeneas.

Myrtilene: Jij gladde aal
Je overal inwerken, tussen wringen
En dan de fundamenten onderuit halen
Net zolang kneden tot ik in jouw vorm pas.
Ooit bedacht dat Carthago voor ons
Een kwestie van overleven was?

Kios: Was....

Myrtilene: Ooit bedacht?!
Of ben je daar te ongevoelig voor
Dat is het woord niet...geniepig
Ik heb je tot het meest intieme toegelaten
Bij de bevalling ieders afkeuring geriskeerd.

En waar was je daarna?
Ervandoor – in je schulp gekropen
Met je smerige plannen bezig
Niks geen belangstelling.

Kios: Dat is niet waar.

Myrtilene: Niks geen betrokkenheid.

Kios: Het was prachtig.

Myrtilene: Prachtig, prachtig – een kunstwerk!

Kios: Ik heb dingen te regelen
Het hoofd van Aeneas moet af
De ogen die zullen zien
Hoe het met jou hier verdergaat
Hoe je dochter opgroeit in een keurslijf
Terwijl ieder jaar een man wordt verbrand
Laat me alleen
We hebben afscheid genomen
Ik heb dingen te regelen.

Myrtilene: Daar komt Aeneas al
Hij geeft zijn ogen goed de kost

Hij is vastbesloten.

Kios: Ik heb je in vertrouwen genomen.
Zwijg erover, morgen ben ik weg.

Myrtilene: Waar ben je bang voor?

Kios: Weg!

Myrtilene: Nu ga je hem zeker bewerken
Het voor Aeneas nog moeilijker maken
Dan het al is?
Daar kan ik nog wat van leren.

KIOS WERKT. MYRTILENE ZIT. AENEAS KOMT BINNEN

Aeneas: Daar kan ik niet tegen, doe gewóón.

Kios: Rustig maar, je hebt het zelf gewild.

Aeneas: Niet die looien stilte om me heen
Die vriendelijkheid verdomme
Ik ben er nog! Zie je? Sorry.

Kios: Het kan je niets schelen

Wat er verder met mij gebeurt.

Aeneas: Jawel. Ik reken op je.

Kios: Hoezo?

Aeneas: Ik ben blij dat je hebt besloten
Hier te blijven. Ondanks dat zandsteen.
Goed, het beeld is dus af
Je hebt jezelf overtroffen
Het wordt schitterend.

Kios: Ijdeltuit.

Aeneas: Maar er is iets mee.
(AFGEWEND) Natuurlijk...
Ik trek de dekens over mijn hoofd
Hoef nergens meer aan te denken
... Er is iets in dat beeld
Heeft ze het gezien?

Kios: Dido? Nee.

Aeneas: Iets verkreukelds.

Kios: Iemand die liefheeft - een open gebaar.

Aeneas: Was dit jouw bedoeling?

Kios: Iets verkreukelds?

Aeneas: Wat heb je gedaan, Kios?

Myrtilene: Precies.

Aeneas: En toch is het schitterend
Dus dát zie je in mij
In mijn handelwijze?
Afwachtend....
Anticiperend... .op -

Myrtilene: Wat Dido van je zal denken.

Aeneas: Nee.

Myrtilene: Haar goedkeuring.

Aeneas: Kom je dáármee aanzetten, Kios
Alles op 't laatste moment bederven?
Moet ik op deze manier dood?

Okay, doe je werk, maak het af
Kies de kleur van mijn ogen
Je hebt nog een paar uur.
Daarna wil ik alleen zijn
Hoor je? Alle twee?
Alleen.

Kios: Vannacht vertrek ik.

AENEAS SCHREEUWT

Kios: De Tania. Precies zoals het was.
Nee, niet precies zoals het was.
Zonder jou.

Aeneas: Waarheen?

Kios: Daarmee zal ik jou niet lastig vallen.

Aeneas: Wat heb je uitgespookt?

Kios: Een langgerekt schiereiland
Aan de overkant van de zee
In noordelijke richting
Achter een maanlandschap

Van bergketens, daar is leven.

Aeneas: Leven?

Kios: Ik heb ze uitgestuurd met de landingsboot
Vijf man, ze zijn opgetogen
Interesse?

Aeneas: Schoft.

Kios: Goed, ik ben de schoft
Als jullie dat willen, prima.

Aeneas: Het is maar beter ook.
Als jij hier blijft,
Is Carthago niet veilig.

Kios: Je gaat niet mee?

Aeneas: En Myrtilene zeker ook?
Doet het je dan niets,
De manier waarop ze hier –
Had je me dit niet kunnen besparen?
Had je me dit verdomme niet kunnen besparen?
Wat voor leven?

Kios: Een groene vlakte, we noemen het Latium
Kikkers, vogels, water, bomen.

Aeneas: Geen mensen?

Kios: Niet gezien. Maar die komen er wel.

Aeneas: Leven.

Kios: De motoren draaien al
Vannacht bij de landingsboot
In het eerste uur van de ochtend
Je moet nu beslissen.

Aeneas: Ik ga mee.
(TOT MYRTILENE) En je dochter?

Myrtilene: Gaat ook mee.

Aeneas: Bo en Dido... afscheid.

Kios: Ik wil mijn mooie voorbereidingen
Niet in de war geschopt zien
Alles moet gewoon doorgaan.

Aeneas: Dus geen afscheid.
Jij, Myrtilene? Weet je het zeker?

Myrtilene: Ik heb mijn eigen vrije wil.

Kios: Als je er niet bent, vaar ik weg.

AENEAS EN MYRTILENE AF.

KIOS LAAT ALLES UIT ZIJN HANDEN VALLEN EN STAART VOOR ZICH UIT. DAN,
DOOR DE TENTOPENING, ZIET HIJ WARDA.

Kios: Warda? Warda!

Warda: Ik dacht dat ik hier niet mocht komen.

Kios: Het is af.
Moet alleen aan elkaar worden geklonken.

Warda: Myrtilene passeerde me rakelings
Ze scheen nogal in de war.

Kios: Wat vind je?
Moet ik jou niet vragen
Denk je dat Dido tevreden is?

Warda: Kan dat je wat schelen?
Ah, je doet het met lipverbindingen
Koperen pinnetjes...
Is er nog wat over in je overzeeër, Kios?
Voor Nieuw-Troje?
Fluitje van een cent, niet
De gaatjes heb je al geboord.

Kios: Spot er maar mee.

Warda: Integendeel
Ik zou vrede willen sluiten.

Kios: Niet nodig.

Warda: Het is maar een idee

Kios: Ik zou graag willen –
Ik hoop dat je dat begrijpt
De as van Aeneas
Hier in deze nis.

Warda: Ik heb respect voor je gevoelens
Maar de as wordt verstrooid over zee

Dat weet je.

Kios: Uitzondering?

Warda: Wat mij betreft niet
Maar Dido krijg je vast wel zover
De dingen gaan voortdurend
Anders dan zou moeten.

Kios: Wat voor leven liet jij achter
Toen je hier kwam, Warda?
Daar moet iets mis mee zijn
Anders trok je niet die rechte sporen.

Warda: Jouw zigzagkoers staat mij ook niet aan.

Kios: Ach, het is de kortste weg.

Warda: Dat dacht ik al.

Kios: Was je getrouwd?
En je had dochters die van de weeromstuit...

Warda: Ik verwacht niet
Dat jij in Carthago kunt leven.

Al die zandsteen, vergankelijkheid...

Kios: En jij wilt met een schone lei beginnen?
Carthago is op rancune gebouwd
Op mislukte levens.

Warda: Hoezo?

Kios: In het monument liggen papieren verborgen
Ontken het maar niet.

Warda: De kluis?

Kios: Als je dat een kluis wilt noemen
Een holle ruimte in de muur
Achter de smalle stenen.

Warda: Dus je hebt
Met rode oortjes zitten lezen?

Kios: Waarom niet?
Ik weet alles van jullie.

Warda: En je dacht: eureka!
Een stelletje psychische wrakken

Niks om me druk over te maken.
Ik zie het al voor me:
Kios sluipend door de nacht
Terwijl de uil roept
En de doden aan z'n voeten trekken
Ingebroken, vol gevaar, en jawel
Hij vond onze handschriften.
Wat een grap, alles opgehelderd
Carthago ettert, is ontstoken
Op een dag barst de pus eruit...
Dát moet ik de anderen vertellen
Zo heeft het een dubbel doel gehad.
Laat maar, jij begrijpt het niet
Oh wat geestig, wat een verhaal.
Heeft Myrtilene je dan niet verteld
Over die eerste maanden?
Toen niemand wist, niemand
Volslagen duisternis, het einde van alles?
Toen hebben we al onze kaarsen
Opgebruikt en ons papier
Al ons papier voor verzonnen verhalen
Zo gek je het maar bedenken kon
Tot vermaak van het nageslacht
Mocht daar ooit sprake van zijn
We hebben in de kou en het donker

Zitten giechelen als pubers
En daar kwam jij.
Compleet vergeten, die hele stapel.

Kios: Toen zocht je het ook al in de toekomst.

Warda: Als je dat zo noemen wilt.

Kios: Zo'n eerbiedwaardige vrouw
En nog steeds durf je niet
In het heden te leven.
Stel dat hier geen man meer over was
Allemaal mee in de Tania
Hoe zou je dat vinden?
Prettig?

Warda: Scheelt een hoop energie.

Kios: Dat wil ik geloven
Het kost een hoop energie
Om de schuld niet bij jezelf te zoeken
Nou, hoe zou je dat vinden -
Beangstigend, niet?
Niemand meer om ervan langs te geven
Als het fout loopt in de wereld

Pardon, in Carthago.

Warda: Wat zou jij kunnen utrichten
 Zonder anderen met idealen?
 Je moet wanhopig zijn.

ZE VERTREKT

Kios: (STIL VOOR ZICH UIT) Ja, hoor
 Dat ben ik ook.

19. HET STENEN GEBOUW

Myrtilene: Kan ik helpen?

Dido: (SCHUDT HAAR HOOFD) Myrtilene...

Myrtilene: Nee.

Dido: Is het verboden om te praten?

Dan ben ik liever alleen.

Aeneas is laat.

Mag ik weten -

Waarom huil je?

Lief – ik was zo blij

Je hebt overal voor gezorgd

Alles komt weer goed.

Myrtilene: Alles is veranderd.

Dido: Ik hou van je.

Myrtilene: Ik ga weg en Aeneas komt niet.

Dido: Waarom zou je weggaan?

Je hebt een dochter
Het kind van Pythas, drie maanden oud
Alles is toch in orde?

Myrtilene: Dat had Dido zo graag gedacht.

Dido: De dolk ligt klaar, het gewaad, het bed
Net als de vorige keer.
Wil je me dit afnemen
De laatste nacht?

Myrtilene: Je hebt je nachten met Aeneas al gehad.

Dido: Jij ziet altijd alles.

Myrtilene: Je gezicht verraadt je
Uitgerekend jij sloeg me vorig jaar
Met de gebruiken om de oren.

Dido: Wat kom je hier doen?

Myrtilene: Als ik het vroeger niet meer wist
Dan hoorde ik het riet fluisteren
In de uiterwaarden.
Totdat ook het riet me niets

Meer te zeggen had
Nu ben ik een veertje in de wind.
Je begrijpt het niet?
We gaan vannacht weg, Aeneas en ik.
Hij wou nog naar het jongenshuis
En ik... kon het ook niet
Zomaar, zonder afscheid weggaan.

Dido: Weg?
Ga jij je levend begraven in die onderzeeër?

Myrtilene: Ik weet wat ik doe.

Dido: Waarom?!

Myrtilene: Het klopt allang niet meer, dat weet je.

Dido: Dan moeten we –

Myrtilene: Kios heeft vijf mannen uitgestuurd.
Die hebben land gevonden waar leven is.

Dido: En jij gelooft dat!... Kios hè?
Hij heeft het slim aangepakt.
Jij bent jong: de gebruiken, de ontbering

Knellende banden, verplichtingen, regelmaat.

(GEEN REACTIE VAN MYRTILENE)

Wat wil je precies?

Dat ik tranen stort omdat jij een wig

Tussen ons hebt laten drijven?

Myrtilene: Ik?!

Dido: Je hebt toch wel het fatsoen

Om je dochter hier te laten?

Myrtilene: We hebben samen eens naar
De oorsprong van een droge rivier gezocht
Landinwaarts, alsmar lopen.
Vreemde heuvels op
De bedding verdween dan
En soms duurde het dagen
Om hem terug te vinden,
We gaven de moed niet op.
Hoe noemde je dat ook weer
Het hoogste punt?

Dido: De waterscheiding.

Myrtilene: De waterscheiding

Vanaf dat punt stroomt het water
De andere kant op, zei je.
Ander water, andere bedding
Andere obstakels, andere grond.

Dido: Een breuk met mij is nog geen reden –

Myrtilene: Om uit Carthago weg te gaan?
Voor mij zijn die twee identiek.

Dido: Over een paar jaar
Ben jij Myrtilene niet meer
Slechts een verlengstuk van de Trojanen
Binnen een generatie. Alleen al
Door de macht van het getal.

Myrtilene: Het is tijd voor gelijkheid.

Dido: Voor haar, je dochter
Zal die gelijkheid niet bestaan
Zij zal haar dromen met hen vullen
Hun wereld bijeenhouden
Het zal ongemerkt gaan.
Gesteld dat er leven mogelijk is
Waar Kios je brengt.

Voor je het weet vertel jij
Je dochter 's avonds sprookjes
Over mannen die weggaan
Omdat de plicht hen roept
En vrouwen die daaraan
Ten gronde gaan.
Dan zijn we weer rond.

Myrtilene: Misschien ben ik wel nieuwsgierig
Ik weet niet hoe dat is
Leven met een man
Terrein dat ik nog niet ken.

Dido: En die man is niet Kios?

Myrtilene: Nee.

Dido: Ze zullen terugkomen
De stichters van dat nieuwe land
Zodra ze sterk genoeg zijn
Zullen ze Carthago vernietigen.
Uit angst, uit hebzucht.
Blijf Myrtilene, blijf....
Ga niet met ze mee.
Je ziet wat ik heb geriskeerd

Ik heb teveel op het spel gezet
En dat zou jou niet overkomen?
Een vlinder die zich vroeg uit de cocon
Worstelt vriest dood
Net als knoppen die in de herfst uitbotten
In de verwachting dat het voorjaar is.

Myrtilene: Aeneas -

Dido: Laat hem maar gaan.

Myrtilene: En Pythas moest worden doodgestoken?!

AENEAS KOMT OP

Aeneas: Ik kon het niet
Zomaar weggaan
Bo viel tegen me aan in slaap
Vol vertrouwen.

Dido: Ik zal deze nacht een pop maken
En die verbranden.
Jullie moeten nu gaan.

Aeneas: Opeens zag ik het offer voor me

Hoge gestalten met verwijtende blik
Boven me uit: torens, stille cipressen.
En ik een kleine jongen
Het is niet enkel dat ik wil leven
Jullie liefde komt uit onze
Schuldbekentenissen voort.

Dido: Niet wachten. Gaan!
Stammoeders in Nieuw-Troje
Bieden bescherming zonder macht.
Een straaljager die op een zonnige ochtend
De geluidsbarrière doorbreekt
Jouw instinctieve gebaar
Naar de zoete oortjes van je baby.

Aeneas: Denk je dat we niets van jou hebben geleerd?

Dido: Het helpt nauwelijks
Als je dingen van tevoren aan ziet komen.

Myrtilene: Aeneas, we gaan.

Dido: Stammoeder zijn zonder macht.
Jongens die zich vervelen
Zoeken een uitlaatklep.

Rotjes, een zelfgemaakte bom
Wanneer die ontploft in een voetgangerspassage
Donderen de gewelven na van de klap.

Myrtilene: Alsof vrouwen geen bommen gooien.

Dido: Die prachtige oortjes komen er nooit bovenop.

Myrtilene: Klaar?

Dido: Het altijd beter willen weten
Dat spijt me. Echt.

ZE OMHELZEN ELKAAR

Myrtilene: Waar is Aeneas?

Dido: Naar de Tania.

Myrtilene: Aeneas!

ZE KIJKT DIDO AAN. DRAAIT ZICH OM EN RENT WEG

DIDO BEGINT EEN POP TE MAKEN

WARDA VERSCHIJNT. HELPT ZWIJGEND MEE.

Warda: Als de rattenvanger van Hamelen
 Alle mannen zijn weg.
 In de buik van die metalen vis
 Een kunstmatige wereld.

Dido: Die – mus!

Warda: Onzin. Kios vertelt leugens
 Is Bo bij Myrtilene?

Dido: Myrtilene is weg.

Warda: Weg?!

Dido: Bo? Wat zeg je –
 Warda, wat zeg je?

Warda: Doorwerken. Zijn bed is leeg
 Waar is Myrtilene?

Dido: Is hij... is hij achter ze aan gelopen?

Warda: Myrtilene!

Dido: Mee met Aeneas
Dat zeg je nu pas? Bo...!
Ik moet – ik moet... Nee!

Warda: Liet jij Myrtilene zomaar gaan?

Dido: Ik moet hem tegenhouden!

Warda: Met haar dochter?

Dido: Laat me los!

Warda: Ben je helemaal gek geworden?
Haal haar terug!

Dido: Onmogelijk.

Warda: Je had haar nooit, nooit mogen
Laten gaan! Met haar dochter!!
Kost wat kost, je had
Alles moeten proberen!

Dido: Bo....!

Warda: Stop. Niet naar de Tania!
 Jij bent hier nodig. Hier!

Dido: Ik moet hem vinden
 Laat me los, laat me!

WARDA PAKT DE DOLK DIE OP EEN VASTE PLAATS LIGT, EN STEEKT DIDO
NEER.

Warda: Wat... Ze is de woestijn ingetrokken
 Ja, de woestijn ingetrokken
 Wat heb ik gedaan?
 Toen Aeneas vluchtte....
 Het beeld dat Kios van hem heeft gemaakt
 Daarin zag ze....

20. DONKERSLAG: DE TWEE HELFTEN VAN HET BEELD WORDEN AAN ELKAAR GEKLONKEN

WARDA BIJ HET BEELD, MET STEMVERHEFFING

Warda: De Trojanen zijn weg.
 Bo is met ze mee gegaan.
 Sprake van dwang? Dat weten we niet.
 Dit lijkt een troosteloze situatie
 Dat is het niet, integendeel.
 Dido is met Myrtilene de woestijn ingetrokken
 Opnieuw begonnen, ver weg
 Zo ver dat niemand hen kan vinden.
 Niemand zal hen beiden,
 En Myrtilene's dochter kunnen vinden.
 In dit beeld van Kios zagen ze
 Een verschrikkelijke waarschuwing
 Toen Aeneas vluchtte
 Begreep Dido het ineens:
 Ze was veel te ver gegaan
 Carthago op het spel gezet
 Voor een man, een Trojaan.
 Met dit beeld is het ritueel
 Nu overbodig. Kijk om je heen

Alle mannen zijn weg en ach -
Het is toch maar spel geweest
Een noodzakelijke maskerade
Wij zijn de cyclus
Brengen zelf het leven voort
De man is een variant, versiering
Een kunstwerk (ZE LACHT)
Wij beschikken over het leven
Zoals hout blijft wringen
In de constructie van een huis
Laten we het goed gebruiken
Dido en Myrtilene zijn ons voorbeeld
Ver weg in de woestijn
Zo hebben ze het gewild
Voor Carthago!

21. MACHINEKAMER VAN DE ONDERZEEËR

AENEAS EN KIOS OVER DE APPARATUUR GEBOGEN
MYRTILENE DAALT DE METALEN WENTELTRAP AF

Aeneas: Slapen ze?

Myrtilene: Ik heb net zolang verhalen verteld
 Dat ze rustig werden van mijn stem.
 Ze zijn allebei langzaam in slaap gevallen
 En ik hield langzaam op met vertellen.

Dido & Aeneas werd geschreven in opdracht van het Instituut voor Theateronderzoek in 1984 en opgevoerd op 5 juni 1985 in het Instituut voor Theateronderzoek door theater Persona, in tegenwoordigheid van Jan Kassies en Tom Blokdijk.

Spel:

Lisette Mertens (Dido)

Hugo Koolschijn (Aeneas)

Roos Blaauboer (Myrtilene)

Joop Keesmaat (Kios)

Heleen van Meurs (Warda)

Regie: Marcelle Meuleman

Els Launspach is afgestudeerd in de Theaterwetenschap (Amsterdam 1981). Ze schreef essays en artikelen voor *Toneel Theatraal*, *Theatermaker*, *de Gids*, en *Het Nederlands Scenario*. Ook werkte ze als dramaturg voor *Mickery* en toneelgroep *Sater*, en tien jaar als adviseur voor het Stimuleringsfonds voor Culturele Omroepproducties.

Ruim 25 jaar gaf Launspach les over de Griekse Tragedie en Shakespeare aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (de huidige Academie voor Theater en Dans). Het toneelstuk *Dido & Aeneas* werd opgevoerd in 1985. Daarnaast schreef ze voor *Stadtkliniek* (Duitse ziekenhuisserie 1995/6) en voor AVRO/ IDTV (*Het Smalhoekziekenhuis* 2000). Na een aantal jeugdboeken waaronder de trilogie *De komst van Guattaral* (Brechtje, De zoon van de Vuurgeest, Robin) en *Het Groene Gen* publiceerde ze bij Atlas de roman *Messire* (2008) over de Engelse koning Richard III en Shakespeare's beroemde toneelstuk. Enkele jaren later, na de spectaculaire vondst van het skelet van de koning in Leicester, werd dit boek in het Engels uitgegeven onder de titel *Richard Revisited* (2014). In 2015 verscheen *Jonker*, in 2016 gevolgd door *Maîtresse van Oranje*. Een historische roman over tuinen is in voorbereiding.